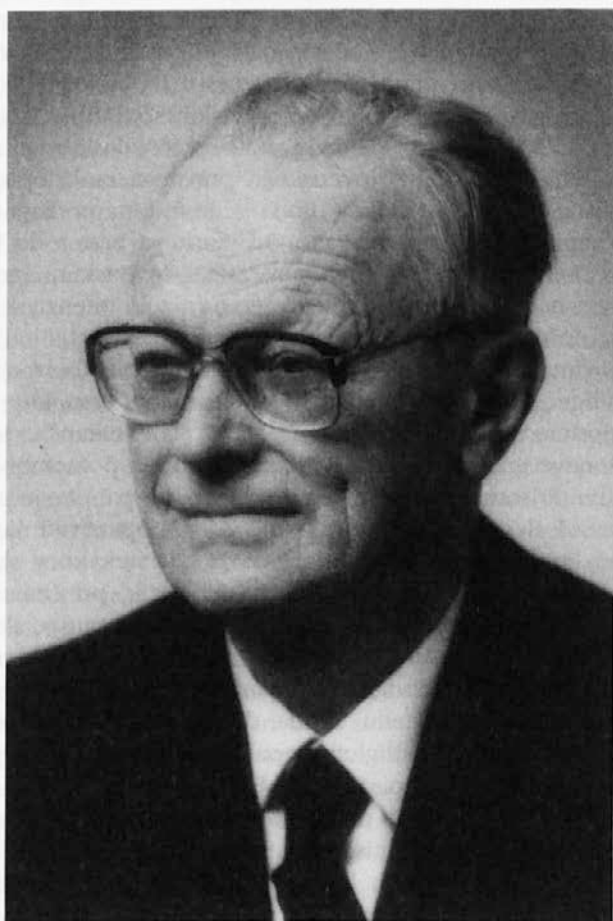

Stane Granda
Sergij Vilfan (1919–1996)

16. marca je po krajši bolezni, potem ko je celo kazalo, da bo tudi tokrat zmagala njegova neupogljiva volja, praktično sredi dela in poln načrtov, omahnil akad. prof. dr. Sergij Vilfan, zaslužni profesor ljubljanske univerze in član številnih domačih in tujih znanstvenih združenj. Po osnovni izobrazbi je bil pravnik, po znanstvenih delih pa pravni zgodovinar, specialist za gospodarsko in socialno zgodovino, zgodovino mest, arhivistiko in etnografijo. Slednjo smo dali na zadnje mesto zgolj slučajno, kajti po srcu mu je bila veliko bližja kot nekatere druge vede. Nenazadnje se z njegovim imenovanjem za honorarnega strokovnega sodelavca za slovensko narodopisje SAZU 1949. leta začelja njegov vzpon z dna, kamor ga je potisnila povojna oblast.

Sergij Vilfan se je rodil 5. aprila 1919 v Trstu v ugledni slovenski družini, ki je dala Slovencem številne znane osebnosti. Zaradi očetove zaposlitve se je šolal po mnogih jugoslovanskih mestih, pa tudi na Dunaju, kjer je obiskoval odlično gimnazijo Škotov. Že domače okolje kot tudi študij so ga oblikovali v enega najbolj perspektivnih predvojnih intelektualcev, ki so mu vsi napovedali bleščečo mednarodno kariero. Ker ni bil pripravljen sprejeti uradne predpisane revolucionarne ideologije, je bil po vojni poslan v Grosuplje kot pravni referent tamkajšnjega Okrajnega ljudskega odbora, čeprav je bil že od 1942. leta doktor prava. Po zaslugi prijateljev, zlasti dr. Jožeta Šorna, je prišel 1950. leta v ljubljanski Mestni arhiv in mu bil zvest vse do 31.1.1972., čeprav je že nekaj mesecev poprej postal redni profesor za občjo in narodno pravno zgodovino ljubljanske pravne fakultete.

Pokojni profesor Sergij Vilfan se je takoj po študiju opredelil za pravno zgodovino, ki pa jo je v veliki meri kombiniral z etnografijo. To pokažejo že naslovi njegovih prvih razprav: Dva pojavi ljudskega prava med Slovenci v 16. stoletju (Slovenski pravnik 57,1943,219–235.), Valvazorjevo poročilo o županskih sodiščih (Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo 24,1943,84–89.), Pravni motivi v slovenskih narodnih pripovedkah (Etnolog 16,1943,3–29.), Očrt slovenskega pravnega narodopisja (Narodopisje Slovencev 1,Ljubljana 1944,217–262.),idr.. Po vojni je tudi na podlagi temeljitih terenskih raziskovanj napisal odmevno razpravo Od vinskega hrama do bajte (Slovenski etnograf 5, 1952,107–142.), ki ga je tesneje povezala s slovenskimi agrarnimi zgodovinarji. Nato se je vsa nadaljnja desetletja neprestano in zelo intenzivno ukvarjal s celo paleto vprašanj iz naše preteklosti, pri čemer je silno rad kombiniral metode pravne zgodovine, zgodovinopisja in etnologije. Metodološko je bil sila iznajdljiv, zato ni bil suženj znanstvenih teorij in metod. Vedno je znal uporabiti tisto, ki je bila za raziskovalni problem najprimernejša. Nikoli ne bom pozabil, kako natančno je na primer znal analizirati Valvazorjeve grafike, in kako je iz navidezno nepomembnega detajla znal izluščiti bistvo risbe. Prisotni smo mislili, da je to grad, on pa nam je pokazal kmetiča, ki nese v grad kokoš ali petelina. Zelo pozorno je znal opazovati naravo in natanko prisluhni vsebini ljudske pesmi. Zdi se mi, da je bila nekako v skladu z njegovo etnografsko usmerjenostjo tudi njegova skrb za lep jezik, pri čemer se je še zlasti zavzemal za slovenske domače in umetne izraze. Motile so ga tuje slovenske izposojenke, zlasti hrvatizmi, srbizmi in turcizmi. Privatno se je raje nagibal k nemški popačenki, še zlasti, če je bila na široko udomačena, znana in dovolj povedna, medtem ko je »slovenski« izraz prinašal samo zmedo. Škoda, da mu slovenski jezikovni puristi niso znali prisluhni, saj je bil ne le poliglot, ampak je imel tudi sijajen posluš za jezik. Spominjam se, kako ga je motilo pisanje Ljubljana. Po njegovem sta bila oba j čista panslovanska navlaka. Ni slučajno, da so ga mnogi prosili za članstvo v različnih terminoloških komisijah, čeprav ga niso bili sposobni dojeti.

Profesor Vilfan je izhajal iz edino logičnega načela, da je vse, kar je na našem ozemlju, naše. Tuja mu je bila nacionalistična agresivnost, tako sosedov kot naša

lastna. Zlasti iz slednje se je zelo rad ponorčeval, saj nam resnično ni v čast, zlasti ne v znanosti. Spominjam se razgovorov o slovenski etnogenezi, kjer je pogosto samo nakazal, s kom in s čim se ne strinja. Žal mu časi niso bili najbolj naklonjeni in je marsikaj, kar mu je že dolgo ležalo na duši, uspel napisati šele v zadnjih letih.

Delo akademika Sergija Vilfana kot etnologa zasluži samostojno in temeljito študijo. V teh žalostnih trenutkih je za kaj takega prezgodaj. Vedo, ki ji je ostal zvest do smrti, je sprva razumel kot historično, ki govori o tvornosti in tradicijah ljudstva, v ta okvir pa spada tudi ljudsko pravo, pravno narodopisje mora kavzalno in ne samo deskriptivno študirati aktivnost ljudstva v pravnem življenju. Kasneje je svoje teoretične poglede in neposredno raziskovalno delo razširil na vsa področja etnologije. Pri tem še zlasti ne bi smeli spregledati tudi njegovega intimnega odnosa do etnologije, za katero se mi dozdeva, da jo je imel raje kot zgodovino. To sodim po njegovih zunanjih reakcijah. Rad sem ga opazoval med ljudmi. Vedno znova sem dobival občutek, da ob srečanjih ni nikogar tako pristržno pozdravljal kot ravno svojih nekdanjih sodelavcev s področja etnologije. Takrat je kar zažarel, postal ves mladosten, nekonvencionalen. Čeprav je bil zelo zaposlen in poln načrtov, si je vedno vzel čas za njih. Veljalo bi posnemati njegove metode znanstvenega dela, predvsem pa odprtost za rezultate, pa naj bodo že kakršni koli. Spominjam se, kako mi je večkrat dejal: »Potrebno je temeljito in pošteno delati. Če si upošteval oba kriterija, potem rezultat svojega dela kar najhitreje objavi. Naj te ne skrbi, če jih bodo čez čas popravili. Veliko lažje je namreč popravljati tuje napake, kot pisati na novo. Resnično težko je namreč takrat, ko se nimaš na kaj nasloniti in nikogar popravljati ali dopolnjevati!« Bil je demokrat, v znanosti in zasebno, vendar hud nasprotnik površnosti in neumnosti. Tu ni bil pripravljen sklepati nikakršnih kompromisov. Ljudje njegovega kova na Slovenskem vse bolj manjkajo. Osamosvojitvene evforije Slovenci nismo doživeli, ampak smo priča nasprotnemu udarcu, ki pomen vsega, kar je slovenskega, minimalizira. To ga je mnogokrat prizadelo. Čeprav se je zavedal svojega »multietničnega porekla«, ga to nikakor ni oviralo pri izkazovanju zvestobe zemlji in kulturi, iz katere je izšel. Zanj to ni bilo breme, ampak prednost. Čeprav je bil poliglot in »multikulturen« in mu je bil zato svet kot na dlani, saj se v mednarodnih krogih ni znal le ustrezno obnašati, ampak se je v njih tudi izvrstno počutil, je bil neomajno privržen našim krajem in ljudem. Zadnje čase je pogosto zmajeval z glavo zaradi številnih vprašanj, zlasti na področju organizacije znanstvenega dela, modnih znanstvenih metod in slepega sledenja modnim muham. Tako je lansko leto demonstrativno zapustil predavanje nekega tujca, ki se nam je vsiljeval kot »apostol« historične psihologije. Ni ga motil nov pristop, nasprotno, zanimal ga je. Zato je tudi prišel na predavanje. Ni pa prenesel neznanja, zlasti pa ne klečeplazenja pred tujci in namišljenimi avtoritetami. Čudil se je teoretiziranju nekaterih mlajših kolegov, ki so metode znanstvenega dela poznali le iz knjig. Odklanjal je danes tako razširjeno samopovečevanje, ki znanost pelje v ceneno komercializacijo. Tuji so mu bili tudi kompleksi mlajših slovenskih znanstvenih povzpetnežev, ki svojo nezmožnost za uveljavitev doma kompenzirajo na mednarodnih simpozijih sumljivih znanstvenih kvalitiet in to prikazujejo kot višek znanstvenega raziskovanja na Slovenskem. Ob vsem tem pa ima ravno pokojni Sergij Vilfan med slovenskimi znanstveniki na področju humanistike verjetno najobsežnejšo mednarodno bibliografijo v zadnjih desetletjih.

Ne bi bilo prav, če se ga spominjali le kot izvrstnega in mnogostranskega strokovnjaka. Ohranimo ga v spominu tudi kot človeka in Slovenca ter krenimo po poti, ki nam jo je nakazal s svojim odnosom do etnologije in s svojimi rezultati na tem področju.